Szakonyi Károly

Móricz Zsigmond találkozása Görgey Artúrral

A Nemzeti Múzeum nagyszabású kiállításon mutatja be az 1848/49-es szabadságharc katonai zsenijének életét *Az ismeretlen Görgey* címen. A történelmi vita, hogy áruló volt-e vagy sem, ha nem jutott is teljesen nyugvópontra, de ma már kétségtelen tény, hogy a világosi fegyverletétel elkerülhetetlen volt, ha csak pusztán a háborúért magáért nem akart volna a fővezér csatázni. De nem akart. Sőt nem akart Kossuth sem. (Ezért ellentmondásos a vádaskodása Görgeyvel szemben.) Mert a szabadságért folyt a küzdelem, s ha azt már az oroszok váratlan inváziója miatti túlerővel szemben nem lehetett kivívni, a további vérontás a nemzet pusztulásához vezetett volna.

A múlt század elején, és jó ideig azután is erősen tartotta magát a vád, hogy Görgey elárulta a hazát. S amíg az emigrációban élő Kossuthot istenítették, és a magyar szabadság-eszme megtestesítőjének tartották, és tanították a fiatalságnak is, addig a karinthiai Viktringbe száműzött, majd öregségére visegrádi magányában élő Görgeyt átkozták.

Móricz Zsigmondot foglalkoztatta a kérdés, regényt akart írni a szabadságharc bukásának körülményeiről. Kezébe kerültek Görgey emlékiratai, s ezen felbuzdulva, 1914-ben felkereste Visegrádon az agg remetét. Meghitt beszélgetés alakult ki köztük, a regényt azonban nem írta meg, találkozásaikat Görgey 1916-ban bekövetkezett halála szakította félbe. De az emléke megmaradt, és 1930-ban, amikor már folytak a fővezért igazoló levéltári kutatások, a *Nyugat 13.* számában megírta élményeit. S miközben ezzel foglalkozott, a *Pesti Hírlap* egyik számában *Hegedüs Lóránt* írása akadt a kezébe ugyancsak Görgey-témában. A cikkben érdekes eszmefuttatást olvasott arról, hogy a világosi fegyverletételnek következménye Trianon. Ugyanis az, hogy Görgey csak az oroszoknak volt hajlandó átadni a fegyvereket, s nem az osztrákoknak, akiket minden csatában megvert, Ausztria és Oroszország között messzemenő féltékenységi, hiúsági ellentétet szült, ezért Ausztria minden szerződése ellenére a krími háborúban Oroszország ellen dolgozott, amit a cár nem felejtett el. Ez hozta a balkáni politikát, melynek következménye lett az 1914-es világháború, továbbá Trianon.

Móriczot elgondolkodtatta ez az orosz kérdés. És emlékeztet rá, hogy *„a Rákóczi-féle vesztett forradalom után vetődött fel először, hogy a magyar koronát felajánlják Nagy Péter orosz cárnak. Ugyanígy a vesztett 48/49-*

es forradalom és szabadságharc után támadt az idea, hogy Magyarország orosz protekturátust kérjen."

„Magyarországot Szent István szakította el Keletről. Hogy helyes volt-e, azt ezer év mutatta meg. Ha Szent István Keleten marad, akkor Magyarország régen beolvadt volna az orosz impériumba. Ugyanez történik a Rákóczi–Bercsényi, vagy a Kossuth–Görgey-indítvány esetén is, s ma benn vagyunk az orosz világban.

Bizonyos, hogy az utolsó évezred a magyarságot Nyugat gyermekévé tette. Keleti gyökereken maradt, de nyugati az egész kultúránk, a világ – s eszmerendszerünk, ezt az orosz abszolutizmus összetörte s megsemmisítette volna. Vagy ki vágyik az orosz befolyásra, akár a múltban, akár a jelenben?" – teszi fel a kérdést Móricz 1930-ban.

Azóta néhányszor megtapasztaltuk, mit jelentenek számunkra az oroszok. Az említett abszolutizmusuk pedig aligha tűnik megváltozottnak.